

Igor Pogonowski***PERSPEKTYWA
ZABEZPIECZENIA EMERYTALNEGO
OSÓB AKTYWNYCH ZAWODOWO****Streszczenie**

Ukończenie przewidywanego przepisami wieku daje prawo do uzyskania świadczenia emerytalnego. Dla większości emerytów świadczenie to jest podstawowym źródłem utrzymania. Artykuł przedstawia perspektywę odnoszącą się do wysokości przyszłych świadczeń osób aktualnie aktywnych zawodowo. Wskazuje także powody, dla których wiara w powszechny system zabezpieczenia emerytalnego jest ograniczona. Prezentuje niektóre rekomendacje działań mogących wpłynąć w przyszłości na wzrost poziomu bezpieczeństwa socjalnego społeczeństwa.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo emerytalne, stopa zastąpienia, polityka społeczna

Wstęp

Jedynym kryterium nabycia prawa do emerytury w powszechnym systemie emerytalnym jest ukończenie określonego w ustawie wieku¹. Obecnie wynosi on dla kobiet 60 lat i 65 lat dla mężczyzn. Wysokość świadczenia uzależniona jest od indywidualnego stanu konta. Na stan tego konta składa się wartość kapitału początkowego oraz wysokość odprowadzonych w czasie aktywności zawodowej składek na ubezpieczenie emerytalne.

Realia dzisiejszych zjawisk ekonomicznych skłaniają do zwrócenia uwagi na perspektywę świadczeń nabywanych w przyszłości. Procentowy wskaźnik będący stosunkiem pomiędzy ostatnim wynagrodzeniem otrzymywanym przez osobę ubezpieczoną – przede wszystkim będącym pracownikiem przed przejściem na emeryturę, a wysokością otrzymanej emerytury nazywamy stopą zastąpienia. Na jej wysokość wpływa – co

* Politechnika Koszalińska, e-mail: igor.pogonowski@tu.koszalin.pl, ORCID: 0000-0003-3755-1087.

¹ Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. 2023, poz. 1551).

wynika z przytoczonej definicji – wynagrodzenie indywidualnie uzyskiwane przez osobę zainteresowaną oraz wysokość emerytury wyliczanej według obowiązującego w danym okresie algorytmu. Algorytm ten uwzględnia wysokość zgromadzonego kapitału początkowego oraz składki na ubezpieczenie emerytalne zapisanych na indywidualnym koncie w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych² w okresie aktywności zawodowej osoby ubezpieczonej wobec liczby miesięcy przyjętej jako okres dalszego trwania życia. Liczba tych miesięcy ustalana jest rocznie przez Główny Urząd Statystyczny³. Jest ona równa dla kobiet i mężczyzn, mimo iż statystycznie długość życia obu płci jest różna⁴. Podawana publicznie wysokość stopy zastąpienia jest wartością uśrednioną wyliczoną dla ogółu społeczeństwa. Różne ośrodki, zespoły badawcze, instytucje prognozują jej wysokość nie tylko na najbliższy okres, ale także w perspektywie wieloletniej. Z obecnych prognoz wynika, iż jest ona dla przyszłych pokoleń emerytów wyjątkowo niekorzystna.

Autorzy artykułu przyjmują hipotezę, iż obecne pokolenie aktywnych zawodowo osób nie ma wystarczającej świadomości tego, jak niskie świadczenia emerytalne mogą im przysługiwać w przyszłości. Jednocześnie osoby te nie wykazują zaufania do działalności państwa mogącego systemowo zapewnić im poczucie bezpieczeństwa socjalnego (emerytalnego). Autorzy próbują zatem odpowiedzieć na pytanie, co wpływa na ten brak zaufania. Pod pojęciem bezpieczeństwa emerytalnego autorzy rozumieją stan, w którym po zakończeniu aktywności zawodowej środki otrzymywane w ramach świadczenia emerytalnego wystarczą do zaspokojenia oczekiwanych i niezbędnych potrzeb. Metodą prowadzącą do przedstawienia istoty zagadnienia jest analiza danych statystycznych, literatury przedmiotu oraz poglądów ośrodków analitycznych i badawczych zaprezentowana w poszczególnych podrozdziałach.

Badanie „świadomość emerytalna i postawy wobec systemu emerytalnego Polaków do 30 roku życia”

Na zlecenie Izby Gospodarczej Towarzystw Emerytalnych dr Katarzyna Sekścińska z Wydziału Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego

² Zwany dalej ZUS, Zakład.

³ W 2023 roku wartości te wynikają z Komunikatu Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 27 marca 2023 roku w sprawie tablicy średniego dalszego trwania życia kobiet i mężczyzn (M.P. 2023, poz. 298).

⁴ Dla kobiet w wieku 60 lat średnie dalsze trwanie życia wynosi 254,3 miesiące, natomiast dla mężczyzn w wieku 65 lat – 210,0 miesiące wg tablicy określonej w przypisie 3 na okres 1.04.2023 do 31.03.2024.

przeprowadziła badanie „świadomość emerytalna i postawy wobec systemu emerytalnego Polaków do 30 roku życia”⁵. Wyniki badań zostały zaprezentowane podczas trwającego w dniach 5–7 czerwca 2023 roku XIII Europejskiego Kongresu Finansowego w Sopocie. Kongres uważany jest za jedno z najważniejszych spotkań poświęconych finansom w Polsce. Zdaniem autorki badania stosunkowo duży odsetek młodych dorosłych, bo 31%, odkłada na emeryturę⁶. Z badań wynika, że dla 66% ankietowanych emerytura to cel ważny, ale niepilny, a ze względu na trudność zagadnienia aż 75% badanych go nie podejmuje, zaś ponad 50% traktuje temat jako nudny. Stopa zastąpienia, której spodziewają się młodzi po przejściu na emeryturę, tylko dla 16% z nich może zapewnić godne życie.

Autorka badania wykazała wbrew twierdzeniom ankietowanych, że nie posiadają podstawowej wiedzy na temat sposobów i narzędzi na gromadzenie oszczędności na czas emerytalny. Część z nich natomiast korzysta z form gromadzenia kapitału oferowanych w ramach indywidualnych kont emerytalnych bądź indywidualnego konta zabezpieczenia emerytalnego. Oprócz nikłej wiedzy o sposobach oszczędzania autorka dopatruje się przyczyn takiego stanu w braku zaufania do rządzących w tym, że wymienione instrumenty mogą się zmieniać i zainwestowane w nie pieniądze pozostaną albo dojdzie do stanu takiego, jak likwidacji, tak jak w przypadku wcześniej funkcjonujących Otwartych Funduszy Emerytalnych. Debata prowadzona podczas Europejskiego Kongresu Finansowego przyniosła m.in. takie głosy:

- oszczędzanie na emeryturę nie jest dla młodego człowieka pierwszą potrzebą, którą jest założenie rodziny, posiadanie własnego mieszkania⁷;
- dopiero z chwilą przejścia na emeryturę zaczyna się zainteresowanie tym, ile otrzyma się pieniędzy⁸;

⁵ Badanie było realizowane w okresie 25 kwietnia 2023 – 8 maja 2023 roku metodologią CAWI na próbie 1108 dorosłych Polaków w wieku 18–30 lat na terenie Polski, w którym 53,6% próby stanowiły kobiety, a 46,2% mężczyźni oraz 0,2% osób nieidentyfikujących się z żadną płcią.

⁶ Poglądy i podane dane obejmujące wynik badania pobrano z materiału prasowego *Trudny temat oszczędzania na emeryturę*, Fornal, <https://fornal.pl> (12.07.2023).

⁷ Wypowiedź Andrzeja Kubisiaka – zastępcy dyrektora Polskiego Instytutu Ekonomicznego.

⁸ Wypowiedź Aleksandry Lisowskiej – mistrzyni Europy w biegu maratońskim z 2022 r.

- młodzi ludzie wolą inwestować zarobione pieniądze w nieruchomości zamiast szukać narzędzi do oszczędzania na emeryturę. Przeróżające jest szukanie rozwiązań na przykładzie prawa brytyjskiego, w którym samozatrudnienie daje swobodę odkładania systemowego na emeryturę⁹;
- kluczowa staje się edukacja dzięki tworzonemu w świecie komunikacji elektronicznej przekazom przez autorytety dające pewność, że wiedza podawana młodym osobom o rynkach emerytalnych jest rzetelna¹⁰.

Stopa zastąpienia – prognozy

Podana we wstępie definicja stopy zastąpienia, będąca, mówiąc w uproszczeniu, stosunkiem wysokości przyszłej emerytury do ostatniego wynagrodzenia i jej prognozowane obliczenie, jest przedmiotem zainteresowania wielu podmiotów. Zapewne ze względu na różną metodologię określania jej wysokości poszczególne prognozy różnią się nieznacznie, jednak wszystkie dostępne materiały obrazują znaczący spadek wartości w perspektywie wieloletniej¹¹.

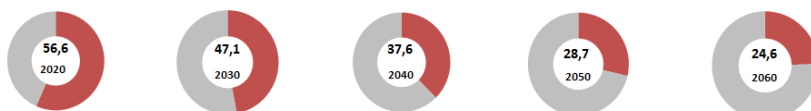
Należy mieć na uwadze to, iż precyzyjne określenie wartości stopy zastąpienia nie jest możliwe. Pewne elementy wynikające z prognozowanych zmian demograficznych, czyli np. starzenie się społeczeństwa, można uznać za stosunkowo przewidywalne dzięki obserwowanym trendom, aczkolwiek w czasie pandemii Covid-19 nie spełniły się wcześniejsze przewidywania. Nie są znane i nigdy nie będą możliwe do poznania tendencje gospodarcze, ekonomiczne, na których wpływ oddziałują takie wydarzenia, jak np. wojna wywołana przez agresję Federacji Rosyjskiej na Ukrainie.

Poniżej zaprezentowano graficzne przedstawienie prognoz sporządzonych przez wybrane podmioty.

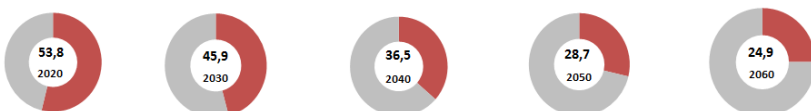
⁹ Wypowiedź Aleksandry Pędraszewskiej – współzałożycielki i dyrektor operacyjnej Vivid Q.

¹⁰ Wypowiedź dr. Andrzeja Lutka – wykładowcy UW, współfundatora Fundacji Tworzymy.

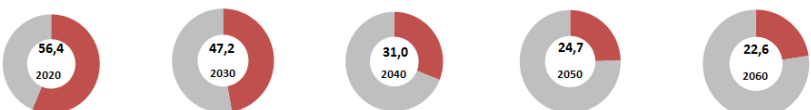
¹¹ Wg dzisiejszych szacunków (sierpień 2023 r.), prognozowana przez ZUS w 2030 roku przeciętna miesięczna emerytura łącznie z dodatkami pielęgnacyjnymi stanowić będzie 55,4% przeciętnego wynagrodzenia i będzie wypłacana w kwocie 3 271,00 zł dla kobiet i 5 203,00 zł dla mężczyzn.

Źródło: Rzeczpospolita, 30.01.2023

Źródło: Dziennik Gazeta Prawna, 22.11.2022

Źródło: ZUS (sierpień 2023)

Rysunek 1. Przewidywana stopa zastąpienia (relacja ostatniej pensji do pierwszej emerytury)

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji medialnych i na podstawie danych z ZUS.

Tabela 1. Prognozowana stopa zastąpienia

	2030	2040	2050	2060
Rzeczpospolita 30.01.2023	47,1	37,6	28,7	24,6
Dziennik Gazeta Prawna 22.11.2022	45,9	36,5	28,7	24,9
ZUS (sierpień 2023)	47,2	31,0	24,7	22,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji medialnych i na podstawie danych z ZUS.

Wydaje się, że najbardziej wiarygodne źródło informacji pochodzi z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, dysponującego precyzyjnymi danymi mogącymi mieć wpływ na prognozy. ZUS udostępnia poprzez Portal Usług Elektronicznych (ZUS PUE) kalkulator emerytalny, dzięki któremu przy pewnych założeniach określonych indywidualnie przez każdego ubezpieczonego można wyznaczać własną przyszłą wysokość emerytury. Do Zakładu, jako właściwej instytucji zabezpieczenia emerytalnego, odsyłają również coraz powszechniej wykorzystywane zaawansowane modele językowe oparte na sztucznej inteligencji. Mimo ograniczonego zaufania naukowego do generowanych odpowiedzi, warto

zacytować fragment reakcji jednego z nich: „Dlatego też aby uzyskać informacje na temat swojej emerytury i stopy zastąpienia, warto skorzystać z usługi i instytucji emerytalnych w swoim kraju”¹².

Porównanie systemów emerytalnych

Melbourne Mercer Global Pension Index od 2009 roku przeprowadza badania porównawcze systemów emerytalnych. W 2022 roku ukazała się 14. edycja badania, która objęła 44 państwa skupiające 65% światowej populacji. Badania są dostępne powszechnie¹³. Należy przypuszczać, że większość pracujących młodych pracowników nie ma zainteresowania takim profesjonalnym raportem i nie na podstawie jego danych wyraża obawy o przyszłość i brak zaufania do polskiego systemu emerytalnego. Przyjąć można jednak, że informacje analizowane przez profesjonalistów, ekspertów, media docierają w sposób pośredni do szerszej rzeszy odbiorców. W badaniu oceniane są wszystkie istotne elementy systemów emerytalnych, zarówno te państwowe, jak i uzupełniające, prywatne systemy emerytalne – badanie uwzględnia zarówno plany emerytalne oferowane przez pracodawców (w Polsce są nimi pracownicze programy emerytalne – PPE oraz pracownicze plany kapitałowe – PPK), jak i indywidualne rozwiązania, takie jak polskie Indywidualne Konto Emerytalne (IKE) i Indywidualne Konto Zabezpieczenia Emerytalnego (IKZE). Każdy kraj jest oceniany w skali od 0 do 100 punktów.

Całkowita wartość indeksu jest średnią ważoną trzech kryteriów:

- adekwatności,
- wypłacalności w długim terminie,
- integralności oraz bezpieczeństwa prawnego systemu.

Kryterium adekwatności bada oferowane dotychczas świadczenia i kilka cech organizacyjnych:

- poziom świadczeń,
- bodźce podatkowe,
- konstrukcja modelu emerytalnego,
- udział oszczędności prywatnych.
- dobrowolne zakładowe plany emerytalne w kalkulacji tzw. stóp zastąpienia netto.

Waga – 40%.

¹² Odpowiedź programu ChatGPT na zadane pytanie: czym jest stopa zastąpienia wynagrodzenia emeryturą? (13.07.2023).

¹³ Wszystkie podane poniżej informacje pochodzą z raportu *Global Pension Index*, Mercer, <https://www.mercer.com.pl> (19.06.2023).

Kryterium wypłacalności w długim terminie bada na podstawie kilku wskaźników, czy obecny system świadczeń może być kontynuowany w przyszłości.

Główną rolę odgrywają:

- zabezpieczenie przyszłych świadczeń materialnymi aktywami,
- sposób finansowania świadczeń,
- demografia,
- zadłużenie państwa i rzeczywisty wzrost gospodarczy.

Waga – 35%.

Kryterium integralności oraz bezpieczeństwa prawnego systemu koncentruje się na obszarze prywatnych oszczędności. Bada wiarygodność i trwałość tego elementu systemu emerytalnego.

Decydującą rolę w ocenie odgrywa skuteczny i efektywny nadzór państwa, tj.:

- sposób zarządzania i nadzoru nad prywatnymi oszczędnościami,
- zarządzanie ryzykiem,
- komunikacja i dostęp do informacji o produktach, warunkach oszczędzania, itp.

Waga – 25%.

Autorzy tegorocznego raportu zwracają uwagę na liczbę oraz skalę wyzwań, przed jakimi stoją właściwie wszystkie systemy emerytalne:

- znane już wcześniej zmiany demograficzne,
- wyzwania ery Covid-19,
- globalne konflikty, wojna na Ukrainie,
- powszechna tendencja odwrotu od globalizacji,
- wzrost stóp procentowych,
- wysoka inflacja,
- rosnąca skala niepewności w gospodarce światowej.

Podsumowanie wyników z 2022 roku:

1. Islandia – 84,7 pkt.
2. Holandia – 84,6 pkt.
3. Dania – 82 pkt.
4. Izrael – 79,8 pkt.
5. Finlandia – 77,2 pkt.
6. Australia – 76,8 pkt.

Tradycyjnie już w pierwszej dziesiątce znalazły się wszystkie kraje Skandynawii. Polska znalazła się na 28. miejscu – z łączną wartością indeksu 57,5 pkt. Polska od 2020 co roku osiąga gorszą pozycję w rankingu (2020 – 25. pozycja, 2021 – 27. pozycja, 2022 – 28. pozycja). Mimo osiągnięcia większej liczby punktów w 2022 – 57,5 pkt (w 2021 – 55,2 pkt), i tak jest to wartość niższa niż średnia dla wszystkich krajów (w 2022 – 63 pkt). Polska została zakwalifikowana do piątej kategorii siedmiostopniowej skali (grupa „C”) – podobnie jak w trzech poprzednich edycjach.

Grupa „C” to grupa krajów, których systemy emerytalne mają pewne dobre cechy, ale również istotne braki i ryzyka, co powinno być wyeliminowane, bo zagrażają wypłacalności systemu. W grupie C, obok Polski, znalazły się: Arabia Saudyjska, Austria, Japonia, Korea Płd. oraz Włochy. Lepiej od naszego oceniono większość europejskich systemów emerytalnych (m.in. Francji, Niemiec, Belgii, Niemiec, wszystkich krajów skandynawskich oraz systemy Wielkiej Brytanii i USA).

Przyczyny pozycji Polski:

- pomimo uwzględnienia w badaniu reformy PPK wielkość aktywów PPK, ale przede wszystkim niska partycypacja w planach PPK nie pozwalają traktować PPK jako elementu rzeczywiście istotnego dla całościowej oceny systemu;
- nasz system emerytalny od wielu już lat jest opisywany w podobny sposób, tj. jako system niskich stóp zastąpienia, niskiej wartości oszczędności emerytalnych (nawet z uwzględnieniem aktywów OFE, co do których wciąż nie można mieć pewności, jak ten system wyglądać będzie w przyszłości), istotnych różnic w wysokości emerytur kobiet i mężczyzn, wysokiego uzależnienia od świadczeń publicznych, niskiej aktywności zawodowej osób w wieku 55 lat +.

Rekomendacje – działania, które poprawiłyby polski system emerytalny i wpłynęły na jego lepszą ocenę:

- zwiększenie poziomu partycypacji w prywatnych planach emerytalnych (PPE, PPK, IKE i IKZE),
- podniesienie poziomu minimalnych emerytur i publicznego wsparcia najbiedniejszych emerytów,
- podniesienie poziomu oszczędności gospodarstw domowych,
- zwiększenie poziomu aktywności zawodowej społeczeństwa, szczególnie osób w wieku starszym (55+).

Stabilność otoczenia prawnego – bezpieczeństwo prawne

Pojęcie bezpieczeństwa prawnego definiowane jest różnorodnie. Jedna z definicji zakłada, że jest „stanem osiąganym przy pomocy prawa pozytywnego, strzegącym dóbr życiowych człowieka oraz jego interesów w sposób możliwie całkowity i skuteczny”¹⁴. Inna odnosi się do pojęcia związanego ze stabilnością prawa¹⁵. Autorzy niniejszego artyku-

¹⁴ J. Potrzebszcz, *Bezpieczeństwo prawne z perspektywy filozofii prawa*, Lublin 2013, s. 272.

¹⁵ Szerokie rozważania nt. definicji bezpieczeństwa prawnego przedstawia M. Wojciechowski, *Pewność prawa*, Gdańsk 2014. O bezpieczeństwie prawnym wypowiada się M. Parlicki, *Bezpieczeństwo prawne obywateli w działalności Biura Porad Obywatelskich*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka”, 2013, nr 3, s. 7–19.

łu za bezpieczeństwo prawne rozumieją pewność stosowania, niezmienną w dłuższych okresach, dostępność dla ogółu obywateli, przejrzystość gwarantującą łatwość zapoznania. Wymieniona niezmienną w dłuższych okresach będzie punktem, który zasługuje na szczególną uwagę. Będzie rozumiana też jako stabilność prawodawcza.

Jedną z organizacji audytorsko-doradczych Grant Thornton opracowuje analizy stabilności otoczenia prawnego polskiej gospodarki¹⁶. Edycja analizy *Barometr prawa* z 2023 roku prezentuje słabość tworzenia prawa odnoszącego się w szczególności do polskiej gospodarki, jednak w skali oddziałującej na ogół społeczeństwa. Interesujące wydawać się mogą kluczowe wnioski zawarte w tej analizie: „Skala produkcji prawa w Polsce znowu rośnie. W 2022 w życie weszło 31 745 stron nowych aktów prawnych, to wzrost o 52% w porównaniu do poprzedniego roku. Wyniki te zaburzone są jednak nietypową akcją legislacyjną związaną z ochroną siedlisk przyrodniczych. Gdyby nie ona, wzrost wyniósłby 16%”. Oznacza to, że chcąc przeczytać wszystkie nowe akty prawne (nawet bez rozporządzeń dotyczących ochrony siedlisk) w 2022 trzeba było poświęcić na to 2 godziny i 10 minut każdego dnia roboczego. Tempo prac parlamentu znowu przyspieszyło – uchwalenie ustawy w 2022 r. trwało średnio 75 dni, wobec 85 przed rokiem. Prace nad ustawą są o połowę krótsze niż dekadę temu.

W prawie gospodarczym skraca się *vacatio legis*, czyli czas dla firm na przygotowanie się do zmian. Przeciętna ustawa gospodarcza wchodzi w życie po 31 dniach od opublikowania, a rozporządzenie – po 7. Dekadę temu było to odpowiednio 53 i 20 dni. Innym niepokojącym trendem jest „pęcznienie” ustaw w parlamencie. Do projektów dodawane są wrzutki, które mają istotne znaczenie, a nie są poddawane konsultacjom publicznym i ocenie skutków. W 2022 roku objętość przeciętnego projektu ustawy gospodarczej urosła w ten sposób o 3 strony, czyli o 21%¹⁷.

Jednym z obszarów szczególnie krytykowanych są sprawy podatkowe, wśród których zwraca się uwagę na regulacje odnoszące się do *Polskiego Ładu*. Oprócz prawa wprowadzonego mocą ustaw i rozporządzeń wykonawczych do rzeczywistego obiegu prawnego weszły rozliczne wyjaśnienia i interpretacje właściwych resortów. W pewnym zakresie przepisy *Polskiego Ładu* odnoszą się do zagadnień ubezpieczeń społecznych, w tym ubezpieczenia emerytalnego, wpływając na wysokość pobieranych świadczeń emerytalnych. Dość pośpiesznie i nieprecyzyjnie sformułowane przepisy mogły spowodować zagrożenie poczucia bezpieczeństwa prawnego, a idąc dalej, także bezpieczeństwa socjalnego.

¹⁶ Według danych ujawnionych na stronie Grant Thornton organizacja jest obecna w 140 krajach, a historia firmy sięga 1904 roku, <https://www.grantthornton.pl> (12.07. 2023).

¹⁷ *Barometr prawa*, <https://barometrprawa.pl> (12.07.2023).

Działalność edukacyjna

Zaufanie do rozwiązań przyjmowanych przez państwo budowane może być przez zwiększenie świadomości i wiedzy społeczeństwa. Należy zauważyć, że wiele instytucji państwowych, instytucji finansowych, podmiotów publicznych, także komercyjnych prowadzi w zakresie swoich kompetencji działania edukacyjno-propagujące. Wydaje się, że w sprawach ubezpieczeń społecznych – ubezpieczeń emerytalnych najważniejszy wydaje się ZUS. Tabela 2 przedstawia najważniejsze projekty edukacyjne realizowane przez tę instytucję.

Tabela 2. Inicjatywy edukacyjne ZUS

Nazwa inicjatywy	Grupa docelowa	Opis
projekt edukacyjny dla najmłodszych	projekt wczesnoszkolny i przedszkolny	wprowadzenie do tematu ubezpieczeń społecznych i pracy w formie zabawy dla dzieci z zerówki i klas I–III
„Projekt ZUS”	szkoły podstawowe	pod patronatem Ministra Rodziny i Polityki Społecznej oraz Ministra Edukacji i Nauki 1 lekcja o ubezpieczeniach społecznych w klasach IV–VIII
konkurs „Projekt z ZUS”	szkoły podstawowe	ogólnopolski konkurs „Projekt z ZUS” na najlepsze prace uczniów szkół podstawowych o ZUS w kategorii film, komiks, plakat
lekcje z ZUS	szkoły ponadpodstawowe	lekcje w szkołach średnich o świadomym ubezpieczeniu, ekwiwalentności składki, przyszłości emerytalnej i E-ZUS, czyli firma pod ręką; seria 4 lekcji
olimpiada „Warto wiedzieć więcej o ubezpieczeniach społecznych”	szkoły ponadpodstawowe	ogólnopolska olimpiada w wykazie tematycznym Ministerstwa Edukacji, finaliści zwolnieni z egzaminów zawodowych z współpracującymi z ZUS uczelniami
prelekcje, wykłady	uczelnie wyższe	porozumienia o współpracy z uczelniami wyższymi
webinaria	przedsiębiorcy, biura rachunkowe, ubezpieczeni	cykl szkoleń merytorycznych online
szkolenia merytoryczne	przedsiębiorcy, biura rachunkowe, ubezpieczeni	szkolenia związane z podleganiem do ubezpieczeń, składkami, rozliczeniami, zasiłkami i zasadami emerytalnymi

Źródło: opracowanie własne.

Z prezentowanych danych wynika szczególne zainteresowanie edukacją skierowaną do najmłodszych pokoleń. Celem takiej działalności jest zarówno kształtowanie dzieci i młodzieży, jak i dzięki „przekazom domowym” zainteresowanie rodziców – szczególnie małych dzieci – problematyką.

Perspektywa przyszłości

Rekomendacje mogące poprawić polski system emerytalny przedstawiono w części artykułu porównującej systemy emerytalne wybranych krajów. Zapewne sposobów na poprawę jest znacznie więcej. Trwająca od lat dyskusja na temat wydłużenia wieku emerytalnego bądź też jego skrócenia przy przyjęciu np. projektu tzw. emerytur stażowych, zapewne doprowadzi do pewnych rozwiązań. Decyzje w tej materii uwzględniają aspekty ekonomiczne, demograficzne czy gospodarcze, lecz także, a może przede wszystkim, polityczne. Rządzący bowiem kierują się istotnymi dla siebie powodami, tworząc mechanizmy polityki społecznej, w tym odnoszącej się do ubezpieczenia emerytalnego. Na nich spoczywa odpowiedzialność za kształt przyszłego stanu zamożności społeczeństwa i jego bezpieczeństwa socjalnego. Bo czy można wyobrazić sobie powrót do rozwiązań sprzed wielu lat, kiedy to państwa nie tworzyły zabezpieczeń społecznych? Kiedy to rodzina ponosiła trud opieki nad chorymi i starymi osobami. Kiedy to prywatne inicjatywy określonych grup społeczno-zawodowych przejmowały na siebie obowiązki utrzymywania członków swoich organizacji¹⁸.

W Polsce obecnie można zauważyć pewne grupy społeczne, które mając ograniczone zaufanie do władz państwowych, stworzyły i nadal utrzymują rozwiązania zapewniające opiekę swoim członkom. Za przykład mogą posłużyć artyści, którzy już w 1927 roku ze składek członków Związku Artystów Scen Polskich oraz darowizn zbudowali Dom Aktora w Skolimowie z przeznaczeniem dla samotnych emerytowanych artystów. Obecnie utrzymywany jest z różnych źródeł: pewnych dotacji państwowych, opłat własnych pensjonariuszy oraz wpływów z akcji charytatywnych. Problematyka świadczeń emerytalnych tej grupy zawodowej jest przedmiotem częstych debat medialnych. Niektórzy z emerytów narzekają bowiem na niskie, wręcz głodowe świadczenia. Warto jednak

¹⁸ Barwne opisy sposobów rozwiązywania problemu ludzi starych i chorych opisuje I. Jędrasik-Jankowska, *Ubezpieczenia społeczne*, t. 1: *Część ogólna*, Warszawa 2003, s. 19; także: W. Cejrowski, *Rio Anakonda: gringo i ostatni szaman plemienia Caroana*, Pelplin 2006, s. 380–381.

zauważyć, iż system obliczania emerytur jest obecnie jednakowy dla wszystkich ubezpieczonych i sprowadza się do algorytmu wcześniej określonego. Innymi słowy, im więcej zapłacisz składek do Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, tym na wyższą emeryturę możesz liczyć. Deklarowanie niskich kwot składek przez osoby prowadzące działalność gospodarczą – a takim mogą być artyści, bądź też zawieranie umów o wykonanie dzieła lub zlecenia, przy których składki nie były wymagalne, może prowadzić do uzyskania wyjątkowo niskich świadczeń¹⁹.

Wzór domu w Skolimowie stał się zapewne inspiracją dla tworzenia współcześnie nie tylko zarządzanych przez samorząd terytorialny placówek opiekuńczych, ale także ośrodków komercyjnych. W jednych i drugich ponosi się jednak opłaty za pobyt, przy czym w publicznych jednostkach pobyt finansowany jest z należnych – o ile są – świadczeń emerytalnych. Innym przykładem troski o bezpieczeństwo socjalne seniorów jest stworzenie Funduszu Kościelnego, który w pewnej części przeznaczony jest na świadczenia emerytalne księży. Wpłata z Funduszu uzupełnia świadczenia emerytalne przysługujące osobom duchownym z systemu powszechnego.

Zakończenie

Autorzy mają świadomość, że przedstawione zagadnienia nie wyczerpują tematu określonego tytułem artykułu. Jednak stanowią materiał przekrojowy obejmujący występujące w społeczeństwie zjawiska odnoszące się do zabezpieczenia emerytalnego. Przywołane dane, opracowania i rozważania pozwoliły na pozytywne zweryfikowanie hipotezy badawczej, iż obecne pokolenie pracowników nie ma świadomości zagrożenia bezpieczeństwa emerytalnego. Młode osoby wyrażają ograniczone zaufanie do instytucji publicznych, oczekując – choćby w sposób dorozumiany – od nich zapewnienia systemowego.

Świadomość zagrożeń istniejąca u znacznie mniejszej grupy osób młodych nie wpływa, zdaniem autorów, na inną ocenę weryfikacji hipotezy. Na brak wiedzy i nieufność wobec działań instytucji państwowych wywiera wpływ stosunkowo mała świadomość konieczności indywidualnej przezorności i oszczędzania. Są to także przywołane w wyszczególnionych podtytułach: porównanie na niekorzyść polskiego systemu emerytalnego wobec systemów innych krajów, brak stabilności prawa, czy też nagłaśniana w mediach wartość spadającej stopy zastąpienia, który to trend wydaje się nie do odwrócenia.

¹⁹ Najniższe polskie świadczenia emerytalne wynosić mogą nawet kilka groszy przy wykazaniu np. tylko kilku dni zarejestrowanej aktywności zawodowej.

Remedium na podniesienie świadomości młodego pokolenia pracowników może być proces edukacyjny prowadzony przez powołane do tego instytucje. Rolą państwa kształtującego politykę społeczną jest natomiast choćby stopniowe wdrażanie rekomendacji przekazywanych przez grono badaczy, instytucje audytowe, ekspertów zagranicznych.

Bibliografia

- Cejrowski W., *Rio Anakonda: gringo i ostatni szaman plemienia Caroana*, Pelplin 2006.
- Global Pension Index*, Mercer, <https://www.mercer.com.pl> (19.06.2023).
- Jędrasik-Jankowska I., *Ubezpieczenia społeczne*, t. 1: *Część ogólna*, Warszawa 2003.
- Komunikat Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 27 marca 2023 w sprawie tablicy średniego dalszego trwania życia kobiet i mężczyzn (M.P. 2023, poz. 298).
- Parlicki M., *Bezpieczeństwo prawne obywateli w działalności Biura Porad Obywatelskich*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka”, 2013, nr 3.
- Potrzeszcz J., *Bezpieczeństwo prawne z perspektywy filozofii prawa*, Lublin 2013.
- Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. 2023, poz. 1551).
- Wojciechowski M., *Pewność prawa*, Gdańsk 2014.

The perspective of social security for working people

Abstract

Completion of the statutory retirement age gives the right to receive a retirement benefit. For most retirees, this benefit is the basic source of income. The article presents a perspective relating to the amount of future benefits of people currently professionally active. It also indicates the reasons why faith in the general pension security system is limited. It presents some recommendations of actions that may influence the increase in the level of social security of the society in the future.

Keywords: retirement security, replacement rate, social policy